

KÄRANDE

Scandinavian Copper Development Association ek. för.,
716454-7106, Box 540, 721 09 VÄSTERÅS
Ombud: advokat Helén Waxberg och jur.kand. Malin
Backlund, Mannheimer Swartling Advokatbyrå AB,
Box 1711, 111 87 STOCKHOLM

SVARANDE

1. HSB Riksförbund ek. för., 769606-4760, Box 8310,
104 20 STOCKHOLM
2. HSB Sverige AB, 556501-4148, Box 8310,
104 20 STOCKHOLM
Ombud för nr 1: jur.kand. Blanka Kruljac, adress hos
föreningen

SAKEN

marknadsföring av koppar

DOMSLUT

1. Marknadsdomstolen avvisar Scandinavian Copper Development Association ek. för.:s talan.

2. Scandinavian Copper Development Association ek. för. skall ersätta HSB Riksförbund ek. för. dess rättegångskostnader med etthundraåttiotusen (180 000) kr avseende ombudsarvode jämte ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen (1975:635) från dagen för Marknadsdomstolens dom till dess betalning sker.

BAKGRUND

I samband med två mässor under september månad år 2001 har följande broschyr (HSB-broschyren) delats ut, domsbilaga.

YRKANDEN M.M.

Scandinavian Copper Development Association ek. för. (SCDA) har yrkat att Marknadsdomstolen förbjuder HSB Riksförbund ek. för. (Riksförbundet) och HSB Sverige AB (HSB Sverige) vid vite av 500 000 kr att sprida den påtalade broschyren eller annan liknande framställning.

HSB Sverige och Riksförbundet har yrkat att SCDA:s talan skall avvisas eller i vart fall ogillas. För det fall Marknadsdomstolen bifaller SCDA:s talan har Riksförbundet gjort gällande att förbudet i vart fall inte skall omfatta hela broschyren och att vitet inte skall bestämmas till högre belopp än 400 000 kr.

SCDA och Riksförbundet har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader.

GRUNDER OCH UTVECKLING AV TALAN

Parterna har anfört i huvudsak följande.

SCDA

SCDA är en branschorganisation för företag inom kopparindustrin. SCDA:s medlemsföretag består av Boliden Gusum AB, Nordic Brass AB, Outokumpu Copper Strip AB, Outokumpu Copper Products AB och Outokumpu Poricopper Oy. SCDA har till uppgift att främja sina medlemmars ekonomiska intressen genom att sträva efter en ökad användning av koppar och kopparlegeringar i Skandinavien.

Riksförbundet är en sammanslutning av 41 st. HSB-föreningar. Dessa består i sin tur av 4 000 bostadsrättsföreningar. HSB-föreningarna äger en affärskoncern där HSB Sverige är moderbolag. Några av HSB-föreningarna har tillsammans med HSB Sverige bildat HSB Bostad AB.

Riksförbundet är en ekonomisk förening med uppgift att främja medlemmarnas ekonomiska intressen bl.a. genom att centralt för hela HSB-koncernen bedriva gemensam marknadsföring för kooperativt boende och främja produktion och förvaltning av goda bostäder.

HSB Sveriges uppgift är att stödja HSB-föreningarnas affärsverksamhet inom bl.a. byggproduktion och materialförsäljning. HSB Bostad AB svarar för nyproduktion av bostadsrätter inom Stockholmsregionen.

Såväl Riksförbundet som HSB Sverige bedriver således näringsverksamhet på vilken reglerna i marknadsföringslagen (1995:450) (MFL) är tillämpliga. Riksförbundet och HSB Sverige ingår vidare i ett gemensamt koncernförhållande vari Riksförbundets uppgift är att bedriva marknadsföring för hela HSB-koncernen. Oavsett om det är en i bolagsrättslig mening äkta koncern eller inte så marknadsförs de skilda delarna i den konsekvent under det gemensamma varumärket HSB. Bl.a. finns en för hela verksamheten gemensam hemsida, www.hsb.se. Där förekommer information om byggverksamhet sida vid sida med direkt säljinformation avseende t.ex. nya bostäder i Hammarby sjöstad och en appell angående rent bostadspolitiska frågor. HSB presenterar således alla former av information under den gemensamma HSB-hatten oavsett om det är rent imageskapande, direkt säljinformation eller bostadspolitiska frågor. Delvis samma personer förekommer även i styrelserna för såväl Riksförbundet som HSB Sverige. Verksamheten i HSB Sverige sker således i mycket nära intressegemenskap med Riksförbundet. HSB Sverige drar direkt nytta av den marknadsföring och det varumärkesbyggande och andra imageskapande åtgärder som sker genom Riksförbundets försorg. Detta innebär i sig att MFL:s regler är tillämpliga på Riksförbundets marknadsföring för koncernen i stort. All marknadsföring för de enskilda HSB-bolagen och HSB-föreningarna sker i gemensamt intresse och under gemensam beteckning HSB. Det saknar därför betydelse att HSB Sverige och Riksförbundet är skilda juridiska personer. SCDA:s talan har därför riktats mot rätt parter.

SCDA har uppmärksammat att Riksförbundet och HSB Sverige marknadsför sin verksamhet genom en kampanj som bl.a. vänder sig mot nyttjandet av koppar och kopparprodukter som byggmaterial. Den påtalade broschyren har delats ut i samband med Hem- och Villamässan i Örebro den 13 – 16 september 2001 och Elmia Bygg- och fastighetsmässan i Jönköping den 25 – 28 september 2001. Den första mässan hade underrubrik ”Allt för villan och lägenheten” och vände sig främst till allmänheten. Den andra mässan var en kombination av fack-

mässa och mässa för allmänheten. Broschyren har även varit införd som annons i tidskriften Vår Bostad.

Begreppet marknadsföring omfattar åtgärder som syftar till att främja avsättningen av varor, tjänster eller andra nyttigheter. Ett ingripande mot en tryckt skrift kan ske utan hinder av tryckfrihetsförordningen om framställningen har ett kommersiellt syfte och kommersiella förhållanden till föremål. Det är budskapetets innebörd och syfte, inte framställningens yttre form som är avgörande för om MFL är tillämplig. Det är vanligt att kommersiella annonser också innehåller informativa uppgifter. Detta hindrar inte ett ingripande med stöd av MFL. Avgörande är den koppling som, vid en helhetsbedömning av skriften, finns mellan den ifrågasatta informationen och bolaget samt av bolaget tillhandahållna nyttigheter. Information som kan tjäna till förmån för avsättningen av ett bolags nyttigheter är just det som utgör kommersiell reklam på vilken MFL är tillämplig.

I broschyren anges att HSB vill bygga och förvalta bra bostäder, att HSB nu tar initiativ för att få bort de farligaste kemikalierna, däribland koppar, samt att kvalitet i boendet är mycket viktigt och att HSB under årens lopp varit nydanande på en mängd områden. I broschyren marknadsförs således HSB som det trygga, nydanande och kvalitetsinriktade alternativet på byggmarknaden. Påståendena i broschyren utgör direkta produktpåståenden om HSB:s byggtjänster/bostäders fördelar och övriga egenskaper. I takt med att intresset för hälsa och miljö har vuxit i samhället har miljöargument kommit att få ett betydande kommersiellt värde. Miljöpåståenden har stor genomslagskraft i marknadsföringssammanhang och en genomtänkt miljöpolicy utgör en betydande konkurrensfördel inte minst i byggbranschen.

Broschyrens innehåll är ägnat att stärka HSB:s marknadsmässiga image som ett miljömedvetet bolag och därigenom påverka efterfrågan på HSB:s bostäder. Budskapet är kommersiellt och syftar till att marknadsföra HSB:s produktion och förvaltning av bostäder. Härtill kommer att broschyren har spritts på kommersiella mässor. Den har således använts av HSB i ett avsättningsfrämjande syfte och faller därför inom MFL:s tillämpningsområde.

Av Riksförbundets årsredovisning framgår att HSB:s målsättning är att vara känt som det mest miljöbefrämjande bostadsföretaget på marknaden och att HSB:s ambition är att erövra en marknadsandel om 10 procent av nyproduktionen i Sverige. HSB-broschyren får ses som ett led i denna kampanj att stärka HSB:s image som ett miljömedvetet företag, allt i syfte att erövra en större andel av den svenska byggmarknaden. Även detta förhållande visar att

HSB-broschyren har ett kommersiellt syfte och att den rör kommersiella förhållanden och att syftet inte är opinionsbildande i tryckfrihetsförordningens mening. MFL är därför tillämplig på broschyren utan hinder av tryckfrihetsförordningens bestämmelser.

Det generella budskapet i HSB-broschyren är att koppar är mycket skadligt för människors hälsa och miljö. På första sidan anges att ”Nu tar HSB initiativ för att få bort de farligaste kemikalierna. Tio ämnen finns nu förtecknade som HSB vill att börja med vill få bort från byggproduktionen.” Uttalandet ger läsaren uppfattningen att koppar, som räknas upp i förteckningen i högra marginalen på sidan 3 i broschyren, utgör ett av de tio farligaste ämnena i svenska hus. Vidare anges på sidan 3 i broschyren att ”HSB vill som stor byggherre gå före och visa vägen för ett giftfritt byggande”. Den bild som uppmålas av koppar och kopparprodukters effekter på hälsa och miljö är helt felaktig. Koppar är ett livsnödvändigt grundämne för alla levande organismer. Dessa har en naturlig reglering av upptag och utsöndring av koppar. Trots en mycket långvarig användning av koppar i t.ex. vattenledningar, tak och elkablar i svenska hus finns inga belägg för att koppar skulle leda till skadliga effekter på miljö eller hälsa. De angivna uttalandena är därför gravt missvisande.

Vidare påstås i broschyren att för mycket koppar kan leda till förgiftningar, beteenderubbningar och försämrad fortplantningsförmåga. Detta uttalande ger en starkt vilseledande bild av koppars effekter och eventuella risker. Metallen koppar är inte giftig och inte heller klassad som ett miljöfarligt ämne. Däremot kan kopparjoner i höga doser ha en giftverkan. Så höga doser förekommer dock inte i naturen.

Det finns ingenting som tyder på att normal användning av kopparmetall och kopparlegeringar i byggnader, elledningar, elektronikprodukter, maskiner och liknande medför någon betydande utlösning och avrinning av lättlöslig koppar. Risknivån för svensk miljö och svenskars hälsa vad avser koppar idag kan betraktas som skäligen låg. Kopparförgiftning är ytterst sällsynt i Sverige och det är osannolikt att det skulle uppstå så höga kopparhalter i dricksvattnet att någon reell risk för konsumenter skulle föreligga.

Det är således i princip omöjligt att bli förgiftad av koppar via exempelvis kranvatten i Sverige. Koppar ackumuleras inte heller i människokroppen. Risken att drabbas av beteenderubbningar eller försämrad fortplantningsförmåga till följd av koppar i vattenledningar och elkablar är således försumbar. Såvitt SCDA känner till har heller inget samband kunnat kon-

stateras mellan fall av beteenderubbningar eller försämrade fortplantningsförmåga och för högt intag av koppar. Samtliga påståenden är således oriktiga.

I broschyren påstås vidare att två av anledningarna till att just de i broschyren listade ämnen, varav koppar är ett, har valts ut är att de är erkända som problemämnen och kan ersättas av andra material. SCDA bestrider att koppar har erkänts som ett problemämne i Sverige och att det finns likvärdiga alternativa material som är säkrare än koppar ur både hälso- och miljösynpunkt. Uttalandet är därmed vilseledande och påståendena måste kunna underbyggas med vetenskaplig forskning.

I broschyren uppges också att användningen av farliga kemikalier i byggmaterial ”med all sannolikhet (är) ett stort hälsoproblem, även om det kan vara svårt att bevisa” och att ”(ett) stort problem är att ämnens farlighet oftast upptäcks långt i efterhand, när de redan finns i husen och när det nästan är omöjligt att få bort dem”. HSB säger sig även sträva efter att ”skapa ett tryggt och bra boende”. Uttalandena, som också syftar på ämnet koppar, vädjar till människors inneboende rädsla för giftiga ämnen och dess följder på lång sikt. Koppar har emellertid använts i vattenledningar och elkablar i bostadshus under mycket lång tid utan att några skadliga effekter på hälsa eller miljö kunnat konstateras. Det saknas därför anledning att varna för användning av koppar. Påståendet är därför otillbörligt och ger dessutom en vilseledande bild av den kunskap och forskning som idag finns beträffande koppars egenskaper.

Skrivningarna om koppar i broschyren är också att anse som misskrediterande. Broschyren riktar sig i påtalade delar generellt mot nyttjande av koppar i bostäder och annat byggande. Broschyren riktar sig härvid mot en vid krets av kopparproducenter. Presentationen av riskerna mot koppar är kategorisk, onyanserad och nedsättande och måste anses som misskrediterande för hela kopparindustrin. HSB-broschyren och annan liknande framställning skall därför förbjudas även på denna grund.

Riksförbundet

Riksförbundet har gjort gällande i första hand att MFL inte är tillämplig på den aktuella broschyren och i andra hand att innehållet i broschyren inte strider mot bestämmelserna i MFL.

Riksförbundet är en ekonomisk förening som bildades år 1923 och som idag har 39 medlemmar. Dess medlemmar är de regionala föreningarna, HSB-föreningarna, som finns i hela landet. Riksförbundet producerar inte några bostäder och verksamheten består i dag huvudsakligen av opinionsbildning inom bostadspolitiken, miljöarbete, varumärkesvård och juridik.

HSB Sverige bildades år 1995 i syfte att bedriva gemensam affärsverksamhet för HSB-föreningarna samt följa dessa i deras egen affärsverksamhet. Sedan år 1998 ägs HSB Sverige i sin helhet av de regionala HSB-föreningarna. Riksförbundet äger inga aktier i HSB Sverige AB. HSB Bostad AB är ett produktionsbolag som bildats av HSB Sverige och sex HSB-föreningar i Stockholmsområdet. Riksförbundet är inte aktieägare i detta bolag heller. Det föreligger således inte något koncernförhållande mellan Riksförbundet, HSB Sverige och HSB Bostad AB.

Den aktuella broschyren har producerats av och för Riksförbundet. HSB Sverige har överhuvudtaget inte haft någonting med broschyren att göra. Riksförbundet har inte till uppgift att bedriva marknadsföring för HSB Sverige och HSB Bostad AB. Det är visserligen riktigt att det i Riksförbundets stadgar anges att det bl.a. skall bedriva för HSB gemensam marknadsföring för kooperativt boende. Med detta uttryck avses emellertid inte marknadsföring i kommersiell betydelse utan uttrycket används i betydelsen opinionsbildning och attitydpåverkan till förmån för den kooperativa boendeformen. Något mandat att bedriva avsättningsfrämjande marknadsföring är inte avsett och kan inte heller tolkas in i stadgarna. Mandatet i stadgarna omfattar till sin lydelse endast marknadsföring av bostadsrätt som boendeform och är därmed begränsat till marknadsföring av det kooperativa boendet. SCDA:s påstående att Riksförbundet skulle ha till uppgift att generellt bedriva gemensam marknadsföring för medlemmarna i alla delar av deras verksamhet är således felaktigt.

Riksförbundets uppgift är att, såsom en rikstäckande intresseorganisation, driva opinionsbildning på ett övergripande, huvudsakligen politiskt plan, i syfte att långsiktigt påverka samhällets åtgärder och ställningstaganden i boende- och bostadspolitiska frågor. Broschyren är ett direkt utflöde av denna opinionsbildande verksamhet och skyddas därmed av tryckfrihetsförordningen. Något kommersiellt syfte, såsom att påverka efterfrågan av HSB-lägenheter eller dylikt finns inte.

Riksförbundet har historiskt präglats av samhällsutvecklande initiativ, opinionsbildning och ställningstaganden i ofta kontroversiella frågor kring byggande och boende. Riksförbundet ser även i dag som sin uppgift att vara en aktiv part i den samhälleliga och politiska debatten kring boende samt driva utvecklingen i alla frågor som rör byggande och boende. Under senare år har miljöfrågor kopplade till just boendet och byggandet fått en framträdande position i detta arbete.

Den aktuella broschyren handlar om avvecklingslistan som återfinns på sidan 3 i broschyren. Riksförbundet samarbetar med nio andra organisationer och företag (SABO, Villaägarnas Riksförbund, Hyresgästföreningen, Riksbyggen, Statens Fastighetsverk, Vägverket, Sveriges Fastighetsägarförbund, Kommunförbundet och Landstingsförbundet) i projektet "Avgifta byggandet". Avvecklingslistan är ett resultat av detta projekt. Inom detta samarbete har man, med utgångspunkt från Kemikalieinspektionens observations- och begränsningslistor valt ut tio ämnen och kemikalier vars avveckling skall prioriteras. Vad gäller koppar har utgångspunkten även varit Stockholm Vattens och Miljöförvaltningens krav vid byggande av Hammarby sjöstad. Urvalet av ämnen har föregåtts av omfattande diskussioner bland byggnadsindustrin och experter på miljö- och hälsoområdet. Urvalet har baserats på ämnenas förekomst och användning inom byggandet, deras skadlighet men även praktisk hänsyn – det måste finnas alternativa material till rimliga produktionskostnader. Syftet med listan är att som ett första steg, utifrån Kemikalieinspektionens omfattande och svåröverskådliga sammanställning skapa en koncentration kring ett hanterligt antal ämnen och material som framstår som särskilt angelägna att avveckla och som bransch och boende kan fokusera på.

Enligt Riksförbundets mening måste det vara tillåtet för förbundet att inom ramen för sitt bostadspolitiska och opinionsbildande uppdrag samarbeta kring avvecklingslistan liksom att, i en broschyr av det aktuella slaget, verka för dess genomförande. Riksförbundets miljöarbete syftar inte till att främja avsättningen av varor och tjänster eller andra nyttigheter utan syftet är att bedriva en opinionsbildning för att bidra till en utveckling som närmar sig de nationella målen som regeringen har uppställt om en långsiktigt hållbar och giffri miljö.

Under år 2000 tog Riksförbundet fram en annons som infördes i tidningen Vår Bostad. Underlaget för annonsen användes sedan till den aktuella broschyren. Riksförbundet har även tillsammans med Hyresgästföreningen tagit fram avvecklingslistan i fickformat. Det är riktigt att broschyren funnits tillgänglig på de uppgivna mässorna. Syftet med detta har varit att informera om Riksförbundets miljöverksamhet och den opinionsbildning som bedrivs. Syf-

tet har inte varit att marknadsföra någon byggverksamhet. Riksförbundet varken producerar eller förvaltar några bostäder. Att den aktuella broschyren föregåtts av en likalydande annons innebär inte att det är fråga om kommersiell marknadsföring.

Riksförbundet delar SCDA:s uppfattning att en helhetsbedömning bör göras av Riksförbundets ändamål och den information som den aktuella broschyren innehåller. Riksförbundets huvudsakliga ändamål är att bedriva opinionsbildning inom boendepolitiken. Miljöfrågorna är en del av den uppgiften. Syftet med broschyren är enbart opinionsbildande.

Riksförbundet arbetar förvisso med att bygga och vårda sitt varumärke. Syftet med broschyren har inte varit varumärkesvårdande. Läser man hela texten framgår det att syftet är opinionsbildande. Texten är nyanserad, den innehåller reservationer och framhåller att kunskaperna om miljöeffekterna i många fall är osäkra.

I byggnader förekommer idag koppar främst i vattenledningar, koppartak och i elledningar. Miljöproblem med koppar uppstår främst i förening med vatten (vattenledningar och tak).

Även om koppar som grundämne är nödvändigt för levande organismer utesluter det i sig inte att det kan vara miljöfarligt under vissa förutsättningar och över vissa gränsvärden. Det finns olika syn på koppars farlighet. Koppar finns med på Kemikalieinspektionens begränsningslista och Stockholms stad har i ett program som antagits av kommunfullmäktige i april 1997 angivit att koppar skall undvikas i tappvattensystem samt att koppar inte skall användas som tak- och fasadmateriäl. Programmet gäller alltjämt och är ett krav från Stockholms stad vid nybyggnation och vid exploatering av mark. Vid exploateringen av Hammarby sjöstad föreskrev Stockholms stad att koppar i kontakt med vatten skulle undvikas. Detta tillsammans med forskarrön om koppars miljöeffekter utgör grund för att ha med koppar på avvecklingslistan. Riksförbundets uppgifter om koppar i broschyren grundar sig således på uppgifter från Stockholm Vatten, Miljöförvaltningen i Stockholm och Kemikalieinspektionens begränsningslista. Riksförbundet måste rimligen kunna förlita sig på dessa uppgifter.

Som framgår av broschyren har Riksförbundet inte anvisat något ersättningsmaterial för koppar eller för några andra ämnen på avvecklingslistan. Riksförbundets avsikt har varit att fokusera och skapa debatt kring miljöfarorna med de ämnen/kemikalier som finns på listan och inte att reklamföra andra material.

Sammanfattningsvis bedriver Riksförbundet ett omfattande opinionsbildande arbete inom miljöområdet. Detta sker i debattartiklar, genom anordnande av konferenser, medverkan i olika arbetsgrupper och projekt samt även genom upprättande av skrivet material såsom den i målet aktuella broschyren och avvecklingslistan. Såväl broschyren som annan verksamhet är en del i den öppna debatten om vilka miljöeffekter som kan accepteras. Samtliga aktiviteter sker utifrån de av myndigheterna givna målen och normerna och i samarbete med flertalet aktörer på bygg- och boendemarknaden. Det är således inte Riksförbundet som har hittat på ämnena på avvecklingslistan utan detta har skett i samarbete med andra aktörer. Riksförbundet har i broschyren vidarebefordrat de uppfattningar som branschen och myndigheterna enats om. Det måste stå Riksförbundet fritt att inom ramen för yttrandefriheten och som ett inlägg i samhällsdebatten samt i sin egenskap av opinionsbildare och politisk påtryckare föra fram dessa synpunkter.

Riksförbundet anser inte att man på något sätt framfört misskrediterande eller andra negativa påståenden om SCDA:s medlemsföretag eller om SCDA:s medlemsföretags verksamhet. Det Riksförbundet gjort är att man fört vidare den syn på koppar som produkt i byggnader som stöds av bl.a. Stockholms stad i deras krav på byggherrar för att erhålla markanvisning. Det kan knappast anses misskrediterande eller vilseledande eller i övrigt otillbörligt.

För det fall Marknadsdomstolen skulle överväga ett bifall till SCDA:s talan vill Riksförbundet peka på följande.

Yrkandet avser förbud mot broschyren som helhet medan grunderna hänför sig till uppgifter om koppar. Broschyren handlar till helt övervägande del om HSB:s miljöarbete. Koppar nämns endast i avvecklingslistan till höger på sidan 3 i broschyren. Att förbjuda hela broschyren på denna grund kan sålunda inte bli aktuellt. Det är vidare oklart om SCDA önskar att HSB förbjuds att överhuvudtaget nämna att koppar finns med på avvecklingslistan eller om det endast är uppgifterna om koppars miljöpåverkan som SCDA invänder mot.

HSB Sverige

HSB Sverige har inte medverkat i framtagandet av den aktuella broschyren. Bolaget har heller inte bidragit till att sprida den. Frågan har inte diskuterats i bolagets styrelse eller ledningsgrupp.

HSB Sverige och Riksförbundet har inte någon koncerngemenskap. Bägge organisationerna ägs visserligen av de regionala HSB-föreningarna men styrelserna tillsätts av respektive beslutande organ. Gemensam ledningsgrupp saknas. Det förekommer inte något korsvis ägande mellan HSB Sverige och Riksförbundet utan dessa är fristående juridiska personer.

HSB Sverige har inte givit Riksförbundet något uppdrag att sköta marknadsföringen av HSB Sverige på sätt som SCDA påstår. HSB Sverige äger 38 % av HSB Bostad AB. Riksförbundet äger inte några aktier alls i detta bolag.

HSB är en konsumentkooperation, en folkrörelse. Samverkan mellan dess olika delar är därför en förutsättning för dess existens som rörelse. En självklar förutsättning är att varje organisationsdel har sin uppgift.

HSB Sverige har att svara för rörelsens affärsverksamhet. Det betyder att HSB Sverige i samverkan med en HSB-förening kan starta nyproduktion av bostäder på HSB-föreningens verksamhetsområde och bilda en bostadsrättsförening för bospararnas behov. Denna samverkan är central inom HSB. Bospararna och HSB-föreningen samverkar genom att äga en HSB-förening. Föreningarnas verksamhetsområden är regionalt indelade och HSB-föreningarna samverkar genom att äga HSB Sverige vad avser affärsverksamhet och Riksförbundet vad avser medlemsverksamhet, främst opinionsbildning och information. Riksförbundet ansvarar även för gemensamma regler om logotype och övrigt runt varumärket HSB. HSB Sverige och dess dotterbolag ansvarar dock själva för marknadsföringen av sina verksamheter. Det är naturligt att HSB Sverige har en hemsida från vilken man skall kunna ta sig till alla delar av rörelsen. Målet är att alla delar av rörelsen skall vara kopplad till hemsidan.

BEVISNING

Parterna har åberopat omfattande skriftlig bevisning.

DOMSKÅL

Frågan om Marknadsdomstolens behörighet

I målet aktualiseras först frågan om MFL är tillämplig på den påtalade broschyren eller om den, som Riksförbundet har gjort gällande, är tryckfrihetsrättsligt skyddad och därmed faller utanför MFL:s tillämpningsområde.

För att ett ingripande enligt MFL skall kunna ske mot reklam i tryckt skrift krävs enligt rådande rättsuppfattning att framställningen är av rent kommersiell natur. Det betyder att framställningen skall ha ett kommersiellt syfte och rent kommersiella förhållanden till föremål. Hit hör framställningar som handlar om näringsidkarens affärsverksamhet eller däri tillhandahållna varor och tjänster och som har ett kommersiellt, vanligtvis avsättningsfrämjande syfte. I motiven till den tidigare gällande marknadsföringslagen angavs att ingripanden med stöd av lagen inte borde kunna ske mot reklam som var inriktad på att bibringa allmänheten vissa värderingar eller påverka dess allmänna beteende i viss riktning (prop. 1970:57 s. 67). Sådana framställningar skyddades och skyddas alltså såvitt avser tryckta skrifter av tryckfrihetsförordningen (TF). I nämnda förarbetsuttalande betonades också vikten av att undvika en rättstillämpning som kan te sig tvivelaktig från tryckfrihetsrättslig synpunkt. Vid tvekan skall sålunda tryckfriheten ges företräde. Dessa principer anses fortfarande gälla och har kommit till uttryck i ett flertal fall där frågan om Marknadsdomstolens behörighet att ingripa mot en tryckt skrift prövats (se bl.a. MD 1977:1, 1986:28, 1987:27, 1994:1, 1998:12; jämför även MD 2001:17 och 2001:18 och resningsärendena NJA 1975 sid. 589, 1977 sid. 751 och 2001 sid. 318).

Vad avser den nu aktuella broschyren konstaterar Marknadsdomstolen inledningsvis att Riksförbundet och HSB Sverige i detta sammanhang är att anse som näringsidkare. Broschyren handlar i vart fall till helt övervägande del om svarandebolagens affärsverksamhet. Andra inslag kan inte på ett naturligt sätt skiljas ut. Broschyren får därmed anses ha kommersiella förhållanden till föremål.

I broschyren behandlas giftfritt byggande. Det anges i den att HSB vill bygga och förvalta bra bostäder och att HSB nu tar initiativ för att få bort de farligaste kemikalierna från bygg-

produktionen. Vidare anges att det finns omkring 40 000 olika byggvaror på den svenska marknaden, att de flesta innehåller kemiska tillsatser, att mängden kemikalier har flerfaldigats de senaste decennierna och att kunskaperna om ämnens hälsofarlighet och miljöeffekter är mycket bristfälliga. Användningen av farliga kemikalier i byggmaterial anges vara ett av de stora hoten mot naturens kretslopp och med all sannolikhet ett stort hälsoproblem även om detta kan vara svårt att bevisa. I broschyren uppges även att det inte finns någon absolut säker vetenskap bakom den framtagna avvecklingslistan och att det säkert kan finnas många experter som har åsikter om det är rätt ämnen som är upptagna. Av texten framgår att det inte handlar om något omedelbart förbud mot att använda de angivna ämnena men att HSB som stor byggherre vill gå före och visa vägen för ett giftfritt byggande.

Marknadsdomstolen finner att påståendena i texten är allmänt hållna och att de anknyter till de i samhället pågående miljödebatterna. Existerande eller planerade byggprojekt omnämns inte och något direkt säljbudskap finns inte. Enligt Marknadsdomstolens mening är det dominerande intrycket att broschyrens ändamål främst är opinionsbildande. Framställningen kan därför inte anses ha ett kommersiellt syfte. Det är visserligen riktigt som SCDA påstått att broschyren även ger läsaren en positiv bild av HSB och att broschyren därigenom kan verka som varumärkesbyggande. Detta förhållande medför dock inte att broschyren som sådan skall anses ha en rent kommersiell natur. Mot bakgrund härav finner Marknadsdomstolen att ingripande med stöd av MFL inte kan ske mot den påtalade broschyren. SCDA:s talan mot Riksförbundet och HSB Sverige skall därför avvisas.

Vid denna bedömning saknar Marknadsdomstolen anledning att ta ställning till om HSB Sverige är rätt part i målet.

Rättegångskostnader

Vid denna utgång är SCDA skyldig att ersätta svarandeparterna deras rättegångskostnader i målet.

HSB Sverige har inte framställt något ersättningsyrkande. Riksförbundet har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader med 180 000 kr avseende ombudsarvode. Yrkandet avser kost-

nader för ombud och motsvarar 112,5 timmars arbete till en timkostnad om 1 600 kr. Marknadsdomstolen finner yrkad ersättning skälig.

På Marknadsdomstolens vägnar

C H Fallenius

Ledamöter: Christer Fallenius, ordförande, Kristina Boutz, Per Eklund, Jonas Häckner, Sten Nyberg och Anders Stenlund. Enhälligt

Sekreterare: Gunilla Lundholm